

Motion till riksdagen 2011/12:U278

av **Bodil Ceballos m.fl. (MP)**

En bredare säkerhetspolitik

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en parlamentariskt tillsatt säkerhetsberedning.

Bakgrund

Säkerhetspolitik är ett av de ursprungliga områdena inom diplomatin och utrikespolitiken, kanske det första. Tillsammans med handel är det området som har haft mest inflytande när det gäller Sveriges relationer till andra länder. Än idag är säkerhetspolitiken det område som det läggs mest resurser på, vilket gör att det får en övergripande influerande särställning i resten av Sveriges utrikespolitik.

Suveränitetsprincipen, som är nationalstatssystemets mest grundläggande regel, innebär att kontrollen över det egna territoriet inte får kränkas av utomstående makter och att det enbart är den egna staten som kan ge lagen kraft under sitt territorium. Eftersom staten är garanten för samhället har denna nationella säkerhet, dvs. säkerställandet av statens kontroll av territoriet, ensam fått utgöra säkerhetsbegreppet och traditionellt gjort säkerhet till en fråga överordnad alla andra.

Men den uppfattningen utmanas idag alltmer och synen på säkerhet håller på att förändras. Det som tidigare likställdes med det militära säkerställandet av statens territoriella kontroll är idag bredare än någonsin. Frågor kring vad hotet består i, mot vem det riktas och varifrån det kommer har öppnat upp för fler perspektiv och ökat förståelsen för hur man kan uppnå säkerhet.

En mängd nya hot som varken är territoriella eller militära har tillkommit, samtidigt som de gamla ändrat karaktär och inte längre kan bemötas på samma sätt som tidigare. Man ser också att flera av hoten förstärker varandra, varför flera av de traditionella hotens strukturella grundorsaker betraktas som egna hot i sig. I takt med att nationalstatens gränser luckras upp alltmer och

Fel! Okänt namn på

det blivit svårare att möta dessa hot för den enskilda staten, har subjektet i flera avseenden kommit att delas med eller ersatts av den enskilda människan.

Mänsklig säkerhet innebär att istället för att staten som institution till varje pris ska säkras och upprätthållas är det människor som ska hållas säkra utifrån deras mänskliga behov, som kan vara både fysiska och psykiska. Inom FN-systemet har synen slagit igenom bland annat i principen om "Responsibility to Protect" (R2P), som presenterades till FN-toppmötet 2005 och som därefter varit föremål för ett flertal rapporter och debatter, senast i resolution 63/308. Den har också kommit till praktisk användning genom resolution 1973 i Libyen.

Principen innebär att det internationella samfundet tillsammans har ett ansvar gentemot världens alla folk och deras säkerhet om den egna nationen inte kan garantera den vid exempelvis naturkatastrofer, svält, sjukdom, inbördeskrig eller folkmord. I sådana fall omfattas inte landet längre av suveränitetsprincipen och man kan gemensamt gå in och försöka stoppa utvecklingen, menar FN.

Angränsande till idén om Responsibility to Protect är den om en positiv fred. Den positiva freden bygger, i motsats till den negativa (militära) freden som bara motverkar det synliga fysiska våldet, på att också de förtryckande strukturer och orättvisor som kan leda till krig måste ses och motverkas för att freden ska vara verklig och långvarig (*strukturellt våld*). Man kan säga att den positiva freden konstituerar ett tillstånd av god mänsklig säkerhet, vilket i sin tur också förstärker den traditionella säkerheten. En genomgång av de nya och förändrade hoten tydliggör varför det blivit betydligt enklare och mer effektivt att se säkerhet ur ett bredare perspektiv.

Nya krig

Dagens konflikter ser inte ut som de en gång gjorde. Det handlar inte längre om uppställda och uniformerade arméer som efter att officiellt ha förklarat krig inleder en kamp till döden om geopolitisk kontroll under diplomatins och krigets regler. Den sortens konflikter syns alltmer sällan. Större hot både mot stat och människor handlar istället om konflikter där mindre självklara aktörer som gerillarörelser, kriminella nätverk, krigsherrar, oppositionella frihetskämpar och terrorister drabbar samman med antingen stater själva, civilbefolkning eller andra liknande grupper.

Utan uniformer och utan ambitionen att lyda under krigets lagar attackerar man främst civila, politiska och infrastrukturmässigt taktiska mål. Attackerna sker i en mindre skala jämfört med en militär strid mellan arméer, men med oförutsägbarhet och rädsla som verktyg får de större effekt. Målen är inte territoriella utan främst politiska eller ekonomiska.

Medlen är olika dels i fråga om hur man skapar incitament för krig, dels i fråga om själva krigsmetoderna. I det förstnämnda har nationalismens roll ersatts av identitetspolitikens, som ofta byggs kring uppfattningar om religion, etnicitet eller lockelsen av pengar. I det senare handlar det om psykolo-

gisk styrka istället för om överlägsenhet i militär styrka. Gruppvåldtakter och andra symboliska handlingar används för att skrämja, sprida kaos eller psykologiskt avvärja fienden. Tekniken har också kommit att spela en avgörande roll, både genom möjligheterna till kommunikation i verksamheten och när det gäller att attackera infrastruktur. IT-attacker mot system för infrastruktur eller medier för kommunikation har redan visat sig som en del av de nya krigen.

Finansieringen kommer inte från skatter, utan i första hand från organiserad brottslighet som ofta är internationell. Varken mål, medel eller finansiering bryr sig om nationsgränser. Konflikterna kan därför sällan betraktas som traditionella inbördeskrig. De sprider sig lätt till närliggande områden och de engagerar aktörer över hela världen både i skapandet och i lösandet av dem. Problemen är globala och kräver ett globalt perspektiv för globala lösningar.

Men det är inte bara de nya krigen som hotar stater eller den mänskliga säkerheten. Också de bakomliggande grundorsakerna till konflikterna utgör på egen hand enorma hot i sig och ska ses som jämbördiga med de nya krigen. De bör inkluderas i en bredare och mer samstämmig säkerhetspolitik.

Terrorism

Terrorism är organiserat våld som manifesteras för en allmänhet i syfte att sprida rädsla för att uppnå politiska mål som kan vara både religiösa och ideologiska. Det kan vara en del av så kallade nya krig eller konflikter men också en startpunkt till dem. Terrorism är på flera sätt ett hot mot den mänskliga säkerheten, men utöver detta är det framförallt ett hot mot öppenheten i samhället och demokratin. Terrorism kan utövas både av grupper utanför makten och av staten själv mot det egna folket (så kallad statsterrorism).

Hittills har terrorism bekämpats med militära medel efter en klassisk säkerhetslogik som tillhör de gamla krigen. Detta har medfört måttliga framgångar. Sedan kriget mot terrorismen påbörjades har visserligen tusentals arresteringar av misstänkta terrorister gjorts. Detta har påståtts hindra en mängd attacker som annars skulle ha skett, men trots detta verkar det om man ska tro underrättelsetjänster själva som att hotet bara blivit större och åtgärderna snarare gjort problemen värre genom att man brustit i förståelsen av dem.

Med stöd av den gamla logiken om att en smal definition av den nationella säkerheten går före alla andra principer, har kampen mot terrorism i många länder skapat ett slags permanent undantagstillstånd där grova brott mot medborgerliga, demokratiska och mänskliga rättigheter tolereras. Det har skapat den paradoxala situationen att metoderna för skydd i stor utsträckning bidragit till precis det som man försökt bekämpa.

På detta sätt innebär terrorism både direkt och indirekt ett allvarligt hot mot demokratin. En bredare säkerhetspolitik måste föra en konsekvent och konstruktiv kamp mot terrorism där man aldrig försöker skydda demokratin med odemokratiska metoder.

Fel! Okänt namn

Miljön och dess resurser – förutsättningar för liv och möjlig källa till framtidens konflikter

Den skadliga inverkan som människan har på miljön är inte bara en förstörelse av det egenvärde som liv i alla former har eller av ett mänskligt kulturarv. Framförallt förstör den våra egna förutsättningar för ett gott liv.

Klimatförändringarna är en av flera förödande konsekvenser av ett kortsiktigt och oansvarigt utvinande av resurser. Det får till följd att isarna smälter och höjer vattennivåerna världen över, vilket i sin tur riskerar att dränka stora tätbefolkade områden och rubba balansen i havsströmmar. En ny istid kan komma att utbreda sig i de norra delarna av Europa.

Torra områden blir torrare och områden med mycket regn får ännu mer. Det leder till erosion av jordmarker och ökenbildning å ena sidan och översvämningar, kaos och sjukdomar å andra sidan. Tillsammans med att bortsmälta glaciärer försvinner som källa för sötvatten gör det att världens matproduktion riskeras och svält kan följa. Som om inte det vore nog medför klimatförändringarna att vädret blir allt mer oförutsägbart, rubbar hela ekosystem och utrotar arter. Resursbristen och dessa försämrade livsförutsättningar utgör den ena, biologiska, delen av hotet.

Den andra, politiska, delen innebär att i takt med att resurserna blir mer knappa och förhållandena tuffare är det större sannolikhet att konflikter kan komma att uppstå mellan länder och grupper om det som finns kvar. Rent vatten och råvaror klarar ingen sig utan. Redan idag ser vi tecken på att liknande miljö- och resursmässiga krig och konflikter blommar upp i Asien. Mekongfloden är en av Asiens största floder och försörjer miljontals människor med dricksvatten och vatten till grödor. Men floden rinner genom sju olika länder och när vattnet används till aggregering längre upp sinar tillförseln längre ned. Vems är egentligen vattnet?

Kampen om den sista oljan kan på liknande sätt också bli våldsam. Under Arktis istäcke ligger stora mängder olja som ännu inte kan utvinnas. Marken är dock omtvistad och många länder gör anspråk på den för att kunna få oljan.

En bredare säkerhetspolitik måste erkänna miljö som vår tids stora utmaning och fundamentala hot, se klimatförändringarna både som ett hot i sig och en grundorsak till andra stora hot mot säkerheten och i enlighet med detta ges samma legitimitet och prioritet som andra klassiska nationella hot, om inte större. Minskningen av detta hot måste genomlöpa hela samhället och är inte en fråga för Försvarsmakten i första hand, som traditionellt varit landets säkerhetspolitiska garant. Den nu avskaffade Försvarsberedningen menade också precis som vi att klimatpåverkan är det största hotet.

Förtryck

Förtryck är inte bara brottsligt, moraliskt fel eller ett hot mot den mänskliga säkerheten. Forskningen visar också att förtryck, både i form av fysiskt våld

och genom strukturella orättvisor och maktlöshet, utgör en grogrund för extremism och terrorism, regionala konflikter och oroligheter i allmänhet. Därigenom är det också ur ett traditionellt statligt säkerhetsperspektiv ett hot.

En bredare säkerhetspolitik inser att för att säkra den internationella freden måste förtryck erkännas både som ett hot i sig och en grundorsak till andra säkerhetsrelaterade problem.

Det tvingar oss att agera och i alla lägen ta avstånd från och motverka förtryck, varhelst det uppstår.

Fattigdom

Fattigdom är en av de strukturella orättvisor som förstärks av och förstärker förtryck och miljöförstöring. Fattigdomsrelaterade problem som svält, sjukdom och livsvillkor som bryter ned kroppen tar död på ca 18 miljoner människor om året, vilket motsvarar ungefär en tredjedel av världens alla dödsfall. Det är den överlägset största dödsorsaken och den orsakar en mängd andra förödande problem som i sin tur får dödliga konsekvenser. Fattigdomen hör i stor grad ihop med de orättvisa villkoren i den globala världsekonomin och den ojämlika fördelningen av resurser och tillgångar.

En bredare säkerhetspolitik måste se bekämpande av fattigdom som en viktig säkerhetspolitisk fråga. Varken Sverige eller omvärlden kan lämnas opåverkade eller oberörda av fattigdomens allvarliga konsekvenser.

Migration

Människor har alltid migrerat i någon utsträckning, av en mängd olika orsaker. Framtidens stora utmaning är dock hur områden och länder ska klara av att ta emot den stora mängd migranter och flyktingar som på grund av olösta problem och globala utmaningar som de som anges ovan inte kan stanna i sina länder. Migration är inte bara en följd av människors vilja att bosätta sig i ett annat land för studier eller arbete. Det är till största delen en följd av krig och konflikter, förstörda livsvillkor, brist på resurser, förtryck och fattigdom.

En bredare säkerhetspolitik måste se att migrationen påverkas av förhållandena i världens länder och att vårt eget beteende ofta är det som förstör livsförutsättningarna för människor i andra länder. Säkerhetspolitiken måste beakta att om några av världens länder kollapsar totalt kommer det att leda till stora migrationsströmmar och att dessa måste hanteras på ett solidariskt, human och rättssäkert sätt. Säkerhetspolitiken måste återspegla det faktum att det inte längre går att stänga sig ute från världen genom att stänga det egna landets gränser.

Vem som får bo var bygger på stater och dess medborgare. I en globaliserad värld ställer det till många problem, inte minst i tider av konflikter, naturkatastrofer etc. då solidaritet stater och människor emellan borde vara

Fel! Okänt namn på

grunden för våra internationella relationer. Det enklaste sättet att komma ur den strikta nationalstatslogiken där den egna nationens säkerhet och bevarande av hälsa alltid går före andra stater och människors säkerhet och hälsa är att tänka långsiktigt. I slutändan är vi alla direkt beroende av varandra och det bästa sättet att skydda sig själv och andra är att samarbeta med varandra.

Befolkningsökning

Till de ovannämnda utmaningarna adderas den exponentiellt växande befolkningen. I början av 1800-talet var vi en miljard människor på jorden. 1960 var vi tre och idag är vi strax under sju. Enligt FN:s medelscenario beräknas vi bli omkring nio miljarder till sekelskiftet. Större delen av befolkningsökningen kommer att ske i fattiga områden.

En bredare säkerhetspolitik måste förhålla sig till befolkningsökningen och dess medföljande behov av ökad livsmedelsproduktion i ett läge där bristen på vatten i många fall är skriande. I Sveriges politik för global utveckling (PGU) stadgas att förhållningssättet i PGU:n ska genomsyra alla verksamheter. Med en säkerhetspolitik som utgår från PGU skulle miljarder kunna flyttas från den traditionella militärt strategiska synen på säkerhetspolitik till ett mer konkret och handfast arbete ute i världen för att förebygga konflikter, minska fattigdomen och främja demokrati och mänskliga rättigheter. Det bästa sättet att bekämpa en okontrollerat stor befolkningsökning är att satsa på utbildning för kvinnor.

En bredare säkerhetspolitik – hur når vi dit?

What is needed is a comprehensive system of collective security: one that tackles both new and old threats, and addresses the security concerns of all States - rich and poor, weak and strong. Particularly important is the [...] insistence that today's threats to our security are all interconnected. We can no longer afford to see problems such as terrorism, or civil wars, or extreme poverty, in isolation. Our strategies must be comprehensive. Our institutions must overcome their narrow preoccupations and learn to work across the whole range of issues, in a concerted fashion.

Kofi Annan,
Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change, 2004.

Alla ovan uppräknade områden är utmaningar för den mänskliga säkerheten och utgör stora problem för alla stater nu och i framtiden. De måste lösas med globalt hållbar utveckling i alla tre dimensioner, det vill säga globalt hållbar ekonomisk, ekologisk och social utveckling. Detta kan bara ske genom internationellt samarbete och genom de internationella organen.

Sveriges utrikespolitiska röst är diffus. EU:s utrikes- och säkerhetspolitik hindrar oss inte från att vara konstruktiva och snabba i att deklarerat den svenska hållningen i utrikespolitiska frågor. Det finns ingen motsättning mel-

Fel! Okänt namn på

lan detta och att instämma i den europeiska rösten. Genom att tala öppnare påverkar vi dels den europeiska rösten dels, världssamfundets diskussion.

Vi menar att för Sverige är det viktigt att vara en tydlig röst både i EU och utanför, att satsa på, fullt ut använda och vara del i reformeringen av FN.

Budskapet om positiv fred, mänsklig säkerhet och hållbar social utveckling

Det blir allt svårare att få sin vilja igenom med hjälp av militära medel. Det är uppenbart att vi inte kan hota oss till säkerhet och att vi inte kan kriga oss till fred. Därför är upprustning inte bara oekonomiskt och en felprioritering utan en direkt kontraproduktiv väg till Miljöpartiet de grönas mål om positiv fred byggd på rättvisa som stabilitet.

Inget tyder på att det kommer att vara ”som förr” även om försvarsmakterna runtom i världen har lite svårt att hänga med i dessa nya tankebanor. Inom internationella relationer har dock forskare de senaste 60 åren fått vända upp och ned på allt som de tidigare visste. De gamla föreställningarna hade fungerat på kort sikt i mindre system där alla följde reglerna. Idag måste vi vara beredda på allt.

Vi menar att säkerhet måste ses i ett mycket bredare perspektiv. En bredare säkerhetspolitik beaktar de många olika potentiella direkta hoten med grund i begreppet ”positiv fred”, dvs. att åtgärda själva problemet som utlöser konflikten/hotet istället för ”negativ fred” som inriktar sig på att sätta stopp (militärt) för konflikten. Vi vill se en säkerhetspolitik som sätter mänsklig säkerhet före territoriell säkerhet.

Ovan har endast några potentiella säkerhetspolitiska hot nämnts. Det finns många fler som till exempel cyberhot och attacker mot viktig infrastruktur. De hoten talas det dock oftare om i den svenska debatten, och de ligger därför utanför denna motion. I vår försvarsmotion tas en del av dem upp.

Dock är det så att som ovan nämnts måste vi vara beredda på allt och inget säger att vi redan upptäckt vad allt detta är. Diskussionen bör hållas levande. Den tidigare Försvarsberedningen har lags ner. Vi menar att den borde återuppstå om än i ny skepnad. Istället för Försvarsberedningen vill vi se en parlamentariskt tillsatt Säkerhetsberedning. Att kalla en beredning som ägnar sig åt säkerhetspolitik för Försvarsberedningen leder tankarna fel.

Stockholm den 3 oktober 2011

Bodil Ceballos (MP)

Valter Mutz (MP)

Mehmet Kaplan (MP)

Maria Ferm (MP)

Peter Rådberg (MP)

Jan Lindholm (MP)